

І. Г. Бабець

Механізми зміцнення економічної безпеки регіонів в умовах інтеррегіонального співробітництва України та Польщі

Обґрунтовані інституціональні засади реалізації інтеррегіонального співробітництва України з країнами ЄС. Визначені стратегічні цілі, пріоритетні напрями та засоби зміцнення економічної безпеки регіонів в умовах інтеррегіонального співробітництва України з країнами ЄС. Розроблені механізми реалізації стратегічних пріоритетів інтеррегіонального співробітництва України та Польщі з урахуванням критеріїв економічної безпеки.

Ключові слова: інтеррегіональне співробітництво, економічна безпека, регіон, транскордонні проекти.

Актуальність дослідження. Об'єктивні закономірності розгортання процесів глобальної та мегарегіональної економічної інтеграції доводять доцільність активізації міжнародного співробітництва та посилення взаємозв'язків на мезорівні системної ієрархії управління. Зміцнення економічної безпеки регіональних економічних систем та посилення їх стійкості до викликів зовнішнього середовища можливе через запровадження нових, ефективніших форм міжнародних економічних відносин регіонів, серед яких виділимо інтеррегіональне співробітництво. Важливою умовою досягнення стратегічних цілей соціально-економічного розвитку держави та її регіонів в умовах євроінтеграції є визначення і ефективна реалізація пріоритетних напрямів інтеррегіонального співробітництва. З огляду на це актуальним є обґрунтування стратегічних пріоритетів інтеррегіонального співробітництва та розробка механізмів зміцнення економічної безпеки регіонів України на основі оптимізації просторово-секторальних взаємозв'язків.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню проблем розвитку міжнародного співробітництва на регіональному рівні присвячено праці вітчизняних і зарубіжних вчених. Здійснена критична оцінка інституційно-правового забезпечення транскордонного співробітництва, зокрема серед найважливіших проблем визначена недовіра існуєчих законодавчих і програмних документів [4, с. 117-128]; обґрунтовуються

© *І. Г. Бабець*, 2014.

напрями удосконалення механізму регулювання транскордонного співробітництва [3, с. 303-318] та доцільність розробки концепцій між-регіонального та прикордонного співробітництва, запровадження спільних територіальних стратегій розвитку з урахуванням пріоритетних завдань транскордонного характеру [1, с. 258]; досліджуються практичні аспекти розробки, подання на конкурс і реалізації транскордонних проектів [2].

Грунтовні напрацювання вчених стосуються дослідження теоретичних і практичних аспектів транскордонного співробітництва, як традиційної форми поглиблення економічних, соціальних, культурних та інших відносин між територіальними громадами, їх представницькими органами, місцевими органами виконавчої влади України та територіальними громадами, відповідними органами влади сусідніх держав. При цьому поза увагою залишаються проблеми забезпечення економічної безпеки регіонів-учасників міжнародного співробітництва, а також галузеві та міжгалузеві аспекти співпраці в межах транскордонного регіону із залученням суб'єктів інших регіонів України до реалізації транскордонних проектів.

Метою статті є розробка механізмів зміцнення економічної безпеки регіонів в умовах інтеррегіонального співробітництва України та Польщі. Для досягнення мети поставлені завдання: визначення інституціонального підґрунтя реалізації інтеррегіонального співробітництва України; обґрунтування пріоритетних напрямів забезпечення економічної безпеки регіонів в умовах інтеррегіонального співробітництва України; розробка механізмів реалізації стратегічних пріоритетів інтеррегіонального співробітництва України та Польщі з урахуванням критеріїв економічної безпеки.

Основний матеріал дослідження. Запровадження терміну «інтеррегіональне співробітництво» зумовлено необхідністю виділення його як окремої форми міжрегіонального співробітництва, яка відрізняється від інших форм (прикордонного, транскордонного, внутрішньонаціонального) метою, функціями, суб'єктивним складом, постановкою і реалізацією завдань. Інтеррегіональне співробітництво – це наднаціональна співпраця регіонів щонайменше двох країн за підтримки центральних і місцевих органів влади в межах трансрегіональних програм і проектів, що дозволяє об'єднати конкурентний потенціал суміжних територій різних країн і територій, які не мають спільного кордону. Метою інтеррегіонального співробітництва є забезпечення структурної інтеграції України з Європейським Союзом, основою якої є інтеграція просторово-секторальної структури країн.

В даний час легалізоване та інституціонально забезпечене інтеррегіональне співробітництво України не здійснюється. Міжнародне співробітництво регіонів відбувається у формі транскордонного, прикордонного, а також доповнюється розвитком відносин в культурній і освітній сферах між містами-побратимами та співпрацею окремих підприємств в межах двостороннього співробітництва України. Інституційна структура та фінансові механізми власне інтеррегіонального співробітництва не розроблені.

Разом з тим, передумовою активізації інтеррегіонального співробітництва та його інституціоналізації є Програма «Польща – Білорусь – Україна», яка передбачає можливість участі як прикордонних областей (Волинська, Львівська та Закарпатська), так і прилеглих – Івано-Франківська, Тернопільська і Рівненська, а також Гомельська та східна частина Мінської області в Білорусі, яким надано статус прилеглих територій. З квітня 2013 р. в Україні реалізується проєкт «Використання природних водотоків для гасіння лісових пожег з використанням новітніх технологій» за фінансової підтримки програми INTERREG IV «Black Sea Basin 2007-2013», який можна частково вважати інтеррегіональним з огляду на просторово-структурні характеристики (міжнародний склад партнерів, екологічне і науково-технологічне спрямування), але при цьому не залучаються партнери з інших регіонів країни.

У Державній стратегії регіонального розвитку на період до 2015 р. міжнародна співпраця регіонів розглядається лише у контексті поглиблення транскордонного та єврорегіонального співробітництва. Серед пріоритетних напрямів розвитку міжрегіонального співробітництва у Стратегії не передбачені інституціональні механізми, які б дозволили активізувати інтеррегіональне співробітництво та залучити до співпраці з європейськими країнами більшість регіонів України.

Для розв'язання проблем зміцнення економічної безпеки регіонів та їх участі у міжнародному співробітництві необхідно розробити комплексний документ, наприклад, Стратегію економічної безпеки інтеррегіонального співробітництва України, цілями якої визначимо: зміцнення економічної безпеки регіонів на основі інтеррегіонального співробітництва; оптимізацію просторово-секторальних взаємозв'язків регіонів з дотриманням критеріїв економічної безпеки. Стратегічними пріоритетами досягнення зазначених цілей є: (1) розвиток і максимальне використання факторних переваг конкурентоспроможності як основа зміцнення економічної безпеки

регіонів; (2) протидію загрозам економічній безпеці інтеррегіонального співробітництва; (3) оптимізацію інтеррегіонального співробітництва згідно з критеріями економічної безпеки; (4) забезпечення інституціональної конкурентоспроможності регіонів.

Ключовим напрямом удосконалення інституціонального забезпечення інтеррегіонального співробітництва України та країн ЄС визначимо програмно-цільове планування, яке доцільно здійснювати через розробку і реалізацію регіональних програм міжнародного співробітництва, їх змістовну узгодженість із стратегіями розвитку регіонів-учасників співпраці, часову синхронізацію з програмами Європейського інструменту сусідства і партнерства. Регіональні програми міжнародного співробітництва повинні визначати: конкурентоспроможні галузі як основу інтеррегіональної співпраці; напрями зміцнення позицій регіону у розвитку недостатньо конкурентоспроможних галузей на основі співпраці як з вітчизняними, так і зарубіжними партнерами; оцінку комплементарності господарських структур вітчизняних регіонів та регіонів країн ЄС.

Розглянемо основні механізми зміцнення економічної безпеки регіонів в умовах інтеррегіонального співробітництва на прикладі реалізації спільних проєктів Львівською областю із залученням Полтавської області, Мазовецького і Підкарпатського воєводств Польщі. Моделювання внутрішньогалузевого інтеррегіонального співробітництва проведемо з урахуванням показників виробничої та інноваційної діяльності галузей промисловості цих регіонів, визначимо основні напрями їх співпраці та окреслимо характер взаємозв'язків.

В процесі інтеррегіонального співробітництва Львівської і Полтавської областей та Підкарпатського і Мазовецького воєводств досягнення стратегічного пріоритету 1 (рис. 1) відбувається на основі виконання завдань щодо зміцнення науково-технічного потенціалу як розвиненої факторної переваги, що посилює адаптивні можливості регіонів в умовах глобальної конкуренції. Активізацію науково-технічної у Львівській області забезпечує об'єднання інноваційної інфраструктури регіонів-учасників співробітництва, яка включає зокрема вищі навчальні заклади (ВНЗ) та науково-дослідні установи, а також Західний регіональний центр інноваційного розвитку (Західний РЦІР) Львівської області, Центр трансферу технологій і Підкарпатський науково-технологічний парк, що функціонують в межах Жешувської агенції регіонального розвитку.

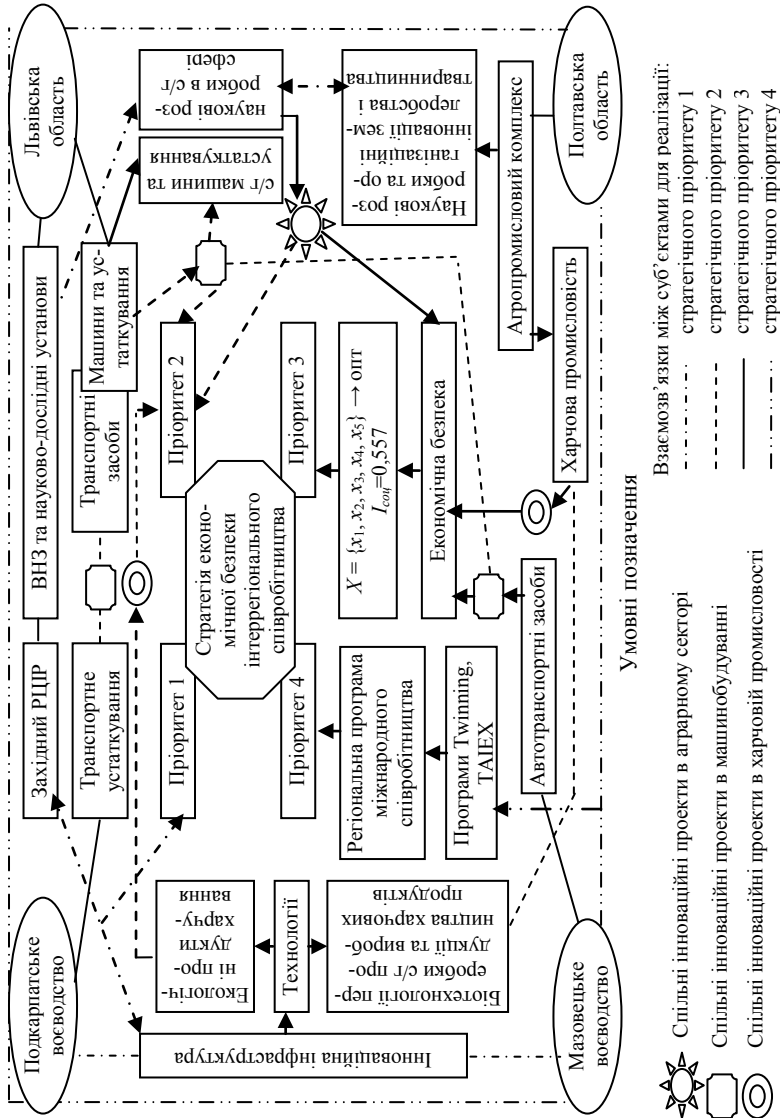

Рис. 1. Структурно-функціональна схема та стратегічні пріоритети участі Львівської області в інтеррегіональному співробітництві України з Польщею

В межах інтеррегіонального співробітництва створюються умови для реалізації наукомістких проєктів, поглиблення галузевого і міжгалузевого співробітництва на основі спільних розробок нової продукції та передачі технологій виробництва між підприємствами регіонів-учасників. Харчова промисловість Львівської області є реципієнтом інновацій, підприємства цієї галузі активно впроваджують нові технологічні процеси та освоюють виробництво нових видів продукції, що зумовлює лідируючі позиції цієї галузі за кількістю використаних об'єктів промислової власності. Крім того, наявність у Львівській області низки науково-дослідних та освітніх закладів, які володіють науково-технічними розробками, створює передумови для участі Львівської області у реалізації проєктів в аграрно-промислому комплексі, зокрема у сфері перероблення сільськогосподарської продукції.

Аграрно-промисловий напрям співробітництва є актуальним з огляду на те, що серед стратегічних цілей Стратегії розвитку Підкарпатського воєводства на період 2007–2020 рр. визначено розвиток сільських територій та сільського господарства. Одним з пріоритетних напрямів досягнення вказаної цілі є «Підвищення конкурентоспроможності сільського господарства» [6, с. 110] через технічне оновлення сільськогосподарських підприємств, налагодження ефективного виробництва продукції, підвищення кваліфікації виробників та зміну свідомості споживачів сільськогосподарської продукції.

До реалізації спільних аграрних проєктів Львівської області та Підкарпатського воєводства доцільно залучити підприємства агропромислового комплексу (АПК) Полтавської області. Сприятливі природно-кліматичні умови, високий потенціал земельних ресурсів, розвинена інфраструктура, активний розвиток підприємництва в аграрній сфері, у сфері переробки сільськогосподарської сировини та виробництві екологічно чистої продукції формують стратегічні переваги аграрного сектору Полтавської області не лише на внутрішньому, а й на зовнішньому ринках. Застосування інноваційних підходів в організації перероблення сільськогосподарської продукції, зокрема функціонування інтегрованих об'єднань (ВАТ «Лубенський молочний завод», ВАТ «Глобинський маслозавод», ТОВ «Глобинський м'ясокомбінат»), створюють передумови для розвитку мережного співробітництва та формування аграрного кластера, місією якого можна визначити виробництво екологічно чистої продукції. Разом з тим, існують труднощі у розвитку АПК Полтавської області (низькі темпи оновлення матеріально-технічної

бази, недостатнє фінансування інвестиційних проектів та низький рівень розвитку обслуговуючої інфраструктури аграрного бізнесу [5]). Розв'язанню вказаних проблем сприятиме участь регіону в реалізації інноваційних проектів в аграрному секторі за участю машинобудівних підприємств Львівської області, що випускають машини і устаткування для сільського господарства.

Підвищення внутрішнього попиту на продукцію вітчизняних підприємств машинобудування, у тому числі й сільськогосподарського призначення, можливе за умови покращення її якісних характеристик та відповідності європейським стандартам. Тому науково-технічна співпраця машинобудівних підприємств регіонів-учасників повинна зосереджуватися в частині удосконалення існуючих та впровадження нових видів продукції на основі оновлення технологій виробництва. Зміцнення науково-технологічної складової промислового виробництва сприятиме підвищенню інвестиційної привабливості підприємств і покращенню структури зовнішньої торгівлі регіонів-учасників, що забезпечить реалізацію стратегічного пріоритету 2 «Зниження загроз економічній безпеці інтеррегіонального співробітництва».

Формування основних напрямів інтеррегіонального співробітництва повинно відбуватися з врахуванням розвинених факторних переваг кожного регіону, які визначаються кваліфікацією наукових кадрів, конкурентоспроможністю об'єктів інтелектуальної власності, науково-технічним потенціалом галузевого сектора. Основою економічної безпеки інтеррегіонального співробітництва вважаємо реалізацію інноваційних проектів в тих галузях промисловості, які здатні забезпечити розвиток ключових індикаторів за сценаріями, найбільш наближеними до оптимістичних прогнозів. Такий підхід забезпечить виконання завдань в межах стратегічного пріоритету «Оптимізація інтеррегіонального співробітництва згідно з критеріями безпеки» для досягнення інтересів регіонів-учасників співробітництва (оптимального рівня соціальної безпеки) при оптимальних значеннях індикаторів зовнішньоекономічної безпеки, що найповніше відображають ефекти співпраці.

Важливою умовою ефективної реалізації розглянутих вище стратегічних пріоритетів є підвищення інституціональної конкурентоспроможності вітчизняних регіонів (пріоритет 4), що передбачає оптимізацію діяльності державних органів влади та інституціоналізацію процесу реалізації інтеррегіональних проектів з метою упорядкування

взаємовідносин між суб'єктами співробітництва та формування раціональних схем міжнародної взаємодії вітчизняних регіонів. Досягнення зазначеного стратегічного пріоритету базуватиметься на співробітництві в межах програми Східне партнерство, яка передбачає фінансування комплексного інституційного розвитку в країнах – сусідах ЄС (програми Twinning та TAIEХ).

Удосконалення діяльності регіональних органів влади для забезпечення процесу інтеррегіонального співробітництва повинно передбачати: розширення компетенції і забезпечення самостійності місцевих органів влади в частині прийняття рішень щодо реалізації інтеррегіональних проектів, визначення обсягів організаційної й фінансової підтримки; посилення відповідальності органів державного управління, які здійснюють конкурсний відбір проектів, приймають рішення щодо їх фінансування, координують діяльність учасників.

Механізм забезпечення економічної безпеки регіону в умовах ін-террегіонального співробітництва України з Польщею повинен включати:

- аналіз соціально-економічного розвитку регіонів з визначенням конкурентних галузево-секторальних переваг, дослідження стану зовнішньоекономічної діяльності регіонів та досвіду їх участі у міжнародному двосторонньому, багатосторонньому і транскордонному співробітництві, прогнозування зміни соціально-економічних показників регіонального розвитку в результаті реалізації інтеррегіональних проектів;
- формування пріоритетів інтеррегіонального співробітництва для кожного регіону, компонування оптимального складу регіонів-учасників і партнерів відповідно до галузево-секторальної спрямованості спільних проектів та їх експертна оцінка;
- розробку регіональних програм міжнародного співробітництва з визначенням: пріоритетних напрямів згідно конкурентних переваг, переліку перспективних галузево-секторальних проектів та їх учасників, структури фінансування з виділенням частки місцевого та державного бюджетів і фінансової допомоги ЄС;
- узгодження пріоритетних напрямів інтеррегіонального співробітництва конкретного регіону зі стратегічними і програмними документами з регіонального розвитку, цільовими галузевими програмами, Угодою щодо регіонального розвитку між Кабінетом Міністрів України та відповідним органом місцевого самоврядування регіону;

- розробку та затвердження Концепції інтеррегіонального співробітництва з визначенням пріоритетних напрямів, цілей, очікуваних ефектів як для окремих регіонів, так і для комплементарної сукупності регіонів-партнерів.

Висновки. Для забезпечення реалізації заходів щодо зміцнення економічної безпеки регіонів доцільно на законодавчому рівні визначити інтеррегіональне співробітництво організаційною формою міжнародної співпраці регіонів. Відповідно, до переліку повноважень суб'єктів транскордонного співробітництва доцільно додати: участь у розробці та реалізації інтеррегіональних проектів і програм; внесення пропозицій до регіональних програм міжнародного співробітництва щодо вибору партнерів, секторів і напрямів реалізації інтеррегіональних проектів відповідно до програм транскордонного співробітництва; участь у розробленні критеріїв та оцінюванні економічної безпеки інтеррегіональних проектів (програм).

При розробці нової Державної стратегії регіонального розвитку серед пріоритетних напрямів реалізації стратегічних завдань державної політики в сфері міжрегіональної співпраці, поряд з транскордонним співробітництвом, доцільно передбачити розвиток інтеррегіонального співробітництва України з країнами ЄС. Для забезпечення запропонованого напрямку регіональної політики в цьому документі необхідно визначити наступні заходи: реалізація галузевих і секторальних проектів інтеррегіонального співробітництва; розвиток інформаційного забезпечення співпраці та створення банку міжнародних проектів; формування інноваційних мереж як форми об'єднання науково-технічних потенціалів регіонів України та країн ЄС для реалізації наукомістких інтеррегіональних проектів.

Для посилення відповідальності місцевих органів влади за виконання соціально-економічних програм необхідно передбачити створення моніторингового комітету з представників державних органів влади, місцевого самоврядування, громадських організацій та наукових установ, функції якого полягатимуть у: проведенні оцінки ефективності виконання регіональної стратегії розвитку, регіональної програми міжнародного співробітництва, інвестиційних програм розвитку регіону, транскордонних та інтеррегіональних проектів; визначенні відповідності стратегічних і програмних документів регіонального розвитку критеріям економічної безпеки; обґрунтуванні та поданні пропозицій місцевим органам влади щодо коригування відповідних документів регіонального розвитку.

Список використаних джерел

1. Борщевський В. В. Українсько-польське економічне співробітництво в умовах євроінтеграції: Монографія / В. В. Борщевський. – Львів : Аверс, 2007. – 328 с.
2. Засадко В. Активізація в Україні транскордонного співробітництва в контексті європейської політики сусідства. Записка з аналізу політики // icps.com.ua/pub/files/50/.../Zapyska_Zasadko.
3. Мікула Н. Міжтериторіальне та транскордонне співробітництво: монографія / Н. Мікула. – Львів : ІРД НАН України, 2004. – 395 с.
4. Проблеми розвитку транскордонного співробітництва України в умовах розширеного ЄС : монографія / за ред. Н. Мікули, В. Борщевського, к. е. н. Т. Васильціва. – Львів: Ліга Прес, 2009. – 436 с.
5. Стратегія розвитку Полтавського району: добробут, злагода, гостинність [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.obladmin.poltava.ua/>.
6. Strategia rozwoju województwa Podkarpackiego na lata 2007-2020. – Rzeszów: Urząd Marszałkowski Województwa Podkarpackiego, 2006. – 168 s.

Бабець І. Г. Механізми укрєплення економічної безпеки регіонів в умовах інтеррегіонального співробітництва України і Польщі.

Обоснованы институциональные основы реализации интеррегионального сотрудничества Украины со странами ЕС. Определены стратегические цели, приоритеты и средства укрепления экономической безопасности регионов в условиях интеррегионального сотрудничества Украины и стран ЕС. Разработаны механизмы реализации стратегических приоритетов интеррегионального сотрудничества Украины и Польши с учетом критериев экономической безопасности.

Ключевые слова: интеррегиональное сотрудничество, экономическая безопасность, регион, трансграничные проекты.

Babets I. H. Mechanisms for strengthening the economic security of the regions in terms of interregional cooperation between Ukraine and Poland.

In the article the institutional principles of the implementation of interregional cooperation between Ukraine and the EU are grounded. The strategic goals, priorities and means of strengthening the economic security of the regions in interregional cooperation between Ukraine and the EU are determined. The mechanisms of implementing the strategic priorities of interregional cooperation between Ukraine and Poland with based on criteria of economic security are developed.

Keywords: interregional cooperation, economic security, region, cross-border projects.